

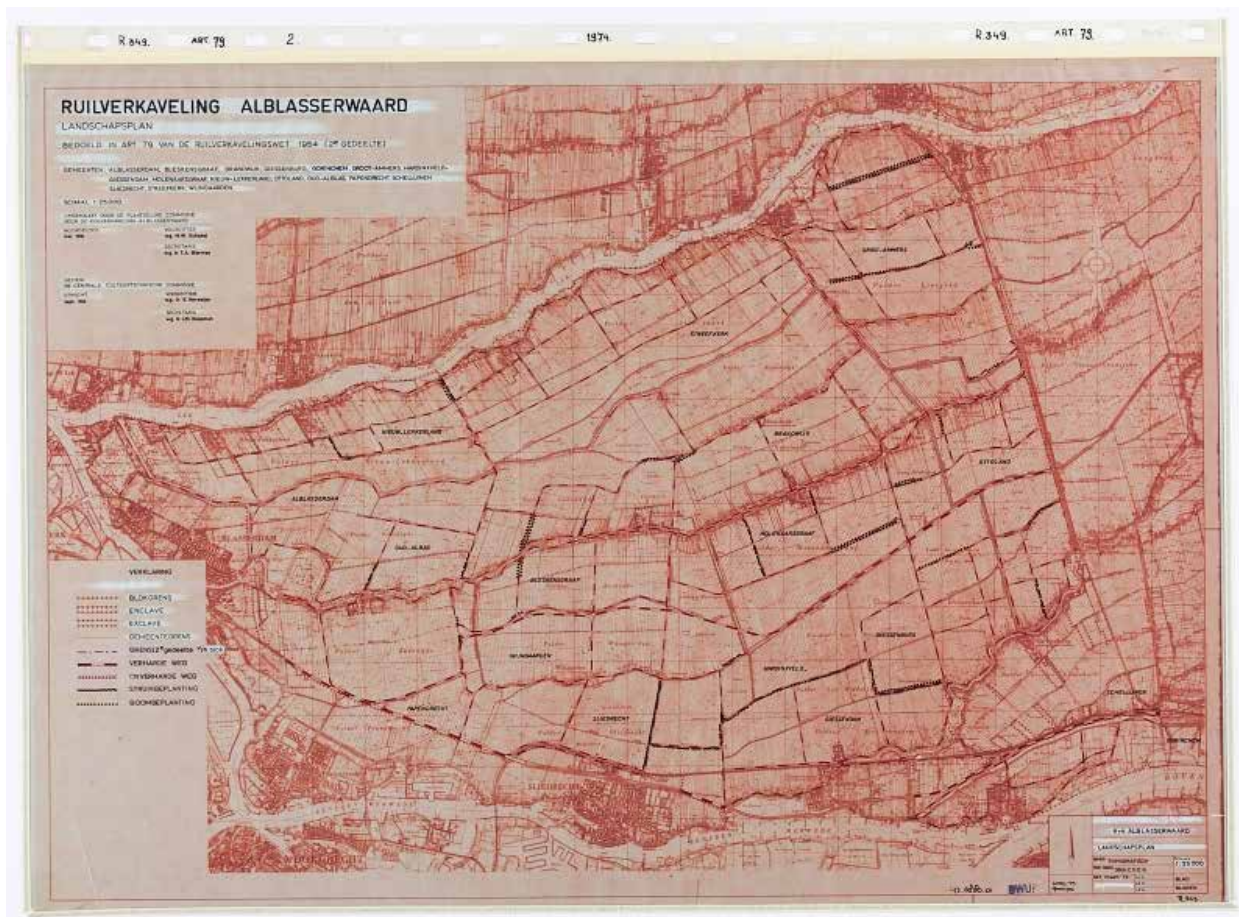
Vorbij de traditionele rolverdeling in het landelijk gebied

Anelli Janssen
Peter de Ruyter

Al in 1942 worden aan Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland de eerste verzoeken gericht om te komen tot een ruilverkaveling in de Alblasserwaard. Verschillende gemeenten stellen dat de landbouwstructuur verbetering behoeft. De roep om een ruilverkaveling wordt sterker na de tweede wereldoorlog. 'Nooit meer honger' vormt de opmaat tot een verdergaande mechanisatie en schaalvergroting van het landelijk gebied in Nederland. Voor de Alblasserwaard betekent dit dat in 1956 een aanvraag bij GS wordt ingediend namens Stichting Landbouwbelang Alblasserwaard-Vijfheerenlanden en dat op 24 september 1965 in het gebied wordt gestemd, resulterend in de grootste ruilverkaveling van West-Europa. In 22 jaar tijd wordt 22.000 ha grond herverkaveld tot grotere, aaneengesloten percelen, worden peilen verlaagd, worden 135 boerderijen verplaatst en wordt meer dan 100 kilometer aan nieuwe wegen aangelegd. De Alblasserwaard is klaar voor de toekomst.

Maar anno 2022 staat het landelijk gebied in Nederland opnieuw voor enorme uitdagingen. Hoe maken we de omslag naar een duurzame kringlooplandbouw? Hoe kunnen we de terugloop van de biodiversiteit keren? Hoe kunnen we een weerbaar en volhoudbaar watersysteem ontwikkelen in het licht van de klimaatverandering? Hoe bieden we ruimte aan de opwek van hernieuwbare energie? Hoe is het prettig wonen, voor iedereen, nu en in de toekomst? De schaarse ruimte moet plaats bieden aan al deze opgaves, en dan het liefst in samenhang, want anders gaat het simpelweg niet passen.

De Alblasserwaard is een goed voorbeeld van een regio waar verschillende opgaves - toen en nu - bij elkaar komen. Een regio waarvan we ook heden ten dage kunnen leren als we denken vanuit het kenmerkende bodem- en watersysteem, vanuit de stedelijke druk van omringende steden, vanuit geïsoleerde Natura 2000 gebieden én vanuit verschillende perspectieven op de landbouw. Die lessen zijn broodnodig, gezien de urgentie en voelbaarheid van de dreigende klimaatcrisis. De grotere weersextremen, die onderdeel zijn van de klimaatverandering, zorgen voor nattere winters en steeds drogere zomers. Het gevolg voor het landgebruik in het zomerhalfjaar wordt steeds duidelijker;

Landschapsplan Ruilverkaveling Alblasserwaard, 1974 (bron: Speciale collecties - WUR)

verdroging, verzilting en verzakking. Dit geldt ook voor de Alblasserwaard, waarbij bodemdaling, door oxidatie van het veen, met name plaatsvindt in de veenkern rondom Brandwijk – Molenaarsgraaf en de zilte zouttong door de zeespiegelstijging oostwaarts oprukt via Lek en Merwede. De overheid, onder druk van rechtszaken en publieke opinie, kondigt het Nationaal Plan Landelijk Gebied aan. Net als tijdens de eerste ruilverkaveling stuurt het NPLG aan op een herindeling van het landelijk gebied. Deze keer niet louter vanuit het oogpunt van efficiency en positie van de boer, maar vanuit de bredere wens om ecologische opgaves, zoals een vitale bodem, een robuust watersysteem en soortenrijke natuur te combineren met sociale opgaves, zoals een prettige leefomgeving, woningbouw en een minder grote afstand tussen boer en samenleving. Een ‘gebiedsgerichte aanpak’ moet ervoor zorgen dat de veranderingen kunnen inspelen op de specifieke kenmerken van een gebied: zowel het regionale bodem- en watersysteem als de sociale en culturele waarden zijn leidend.

Zoeken naar samenhang in waarden

Hoe zorgen we ervoor dat zowel ecologische, economische als sociaal-culturele waarden bij elkaar komen in deze transitie, de volgende grote verbouwing van het landelijk gebied? In de eerste ruilverkaveling liepen deze waarden uiteen: het samenvoegen van percelen in de Alblasserwaard was goed voor de financiële positie van de boer (in 2015 was de productie van de boeren vijf keer zo hoog als in 1950), het ging versnippering tegen en paste bij de cultuur van het samen doen, het naar elkaar omkijken en het kunnen ondernemen. Maar de grootschalige herverkaveling strookte niet met de abiotiek van het landschap en de natuurwaarden: het nieuwe wegen- en watersysteem trok zich weinig aan van de kenmerkende verschillen in de bodem en wat ooit rijke boerenlandnatuur was - de extensievere gebruikte delen - werd omgezet in hoogproductieve gronden met beperkte natuur- en belevingswaarden. Iets waar overigens in het naastgelegen gebied, Vijfheerenlanden, fel verzet tegen

was. De ruilverkavelingsmachine zorgde voor welvaart in enge zin, maar ging voorbij aan welvaart in brede zin.

Deze mismatch tussen ecologische, economische en sociaal-culturele waarden is sterk gerelateerd aan de afbakening van gebieden. Om de komende transitie van het landelijk gebied een bredere en meer plekspecifieke invulling te kunnen geven is het zaak het bodem- en watersysteem aan de ene kant en de sociaal-culturele eenheden in het landschap aan de andere kant beter op elkaar te laten aansluiten binnen een passend verdienmodel. Om natuur en water de ruimte te geven moeten we kijken naar wat een bodem- en watersysteem als geheel nodig heeft om toekomstbestendig te zijn. Hoe kunnen we gebiedseigen water beter vasthouden per polder, hoe kunnen we natuurgebieden beter met elkaar verbinden? Sociaal-culturele afbakeningen van gebieden zijn eveneens belangrijk, omdat zij op administratief niveau (gemeente, provincies, waterschappen) en sociologisch niveau (bevolkingsgroepen, agrarische collectieven) belangrijke schakels vormen in de transitie van ons landelijk gebied. Hoe kunnen waterschappen bijdragen aan een klimaatadaptieve inrichting van de polder, hoe kunnen boeren als collectief een polder beheren met oog voor voedselproductie, vasthouden van water, vergroten van de biodiversiteit en het beperken van bodemdaling en daarmee de uitstoot van CO₂? En hoe worden ze daar op een rechtvaardige en passende manier voor beloond? Kortom, hoe kunnen groepen van mensen richting geven aan onze ruimtelijke ordening?

Veranderingen worden vormgegeven door groepen

Om een succesvolle transitie te bewerkstelligen is het zaak dus niet alleen vanuit water- en bodemsysteem te denken. Veranderingen in een gebied worden gerealiseerd door groepen mensen met een gemeenschappelijke drijfveer. Op administratief niveau hebben gemeentes, provincies, en waterschappen zeggenschap en is de manier waarop zij zijn georganiseerd van groot belang. Zo werken veel waterschappen met rayonbeheerders die op korte afstand staan van boeren en burgers. Ook andere groepen, zoals bewoners, agrarisch collectieven, bedrijven en geloofsgemeenschappen spelen een belangrijke rol. Bewonersinitiatieven zoals een buurthuis of voedseltuin kunnen een lokaal netwerk versterken en zo de vitaliteit van een gebied voeden. In de Alblasserwaard is de bouw van het multifunctionele Noorderhuis in Noordeloos hiervan een mooi voorbeeld met ruimte voor sport en spel, een rouwkamer en een kinderdagverblijf; een doorsnee van het leven zelf. Nieuwe samenwerkingen tussen boeren en de bewoners in hun omgeving kunnen een combinatie van voedselproductie en natuurbeleving mogelijk maken. Met de sociale en culturele aspecten van deze groepen moeten we rekening houden in een transitie. De opbouw van nieuwe ruimtelijke ordeningspraktijken moet passen bij de waarden en kenmerken van deze groepen. Maar ook als we afscheid moeten nemen van huidige praktijken, zoals intensieve landbouw naast een natuurgebied, moet er ruimte zijn voor sociale processen, zoals bijvoorbeeld rouw. Boer zijn is vaak niet alleen een beroep, maar ook een identiteit, waardoor stoppen met boeren een sociaal proces is waar rouw bij kan komen kijken. En ook afscheid van een bepaald landschap kan heel wat oproepen bij mensen, omdat zij in een bepaalde omgeving zijn geworteld. Ook termen als afwaarderen van landbouwgronden kunnen een connotatie hebben van overbodig zijn, er niet meer toe doen, er niet meer bijhoren. Het ingrijpen van de overheid in het landelijk gebied moet niet alleen rekening houden met ecologische en economische overwegingen, maar ook met dit soort sociale aspecten en sentimenten.

Diversiteit als basis voor maatwerk

Ecologische, economische en sociaal-culturele belangen in een transitie kunnen soms leiden tot tegengestelde wensen. Hoe zorgen we ervoor dat deze belangen vervlochten kunnen worden in een gebied? Wat is de sleutel tot adaptatie? Wij stellen voor dat de sleutel tot vervlechting van verschillende belangen ligt in het omarmen van de diversiteit in een gebied. Deze diversiteit ligt op drie vlakken: 1. Diversiteit in het landschap en de daarbij behorende biodiversiteit. 2. Diversiteit

in bedrijfsvoering van agrarische bedrijven, en 3. Flexibiliteit in de rolneming van verschillende organisaties in een gebied.

Diversiteit in het landschap en de daarbij behorende biodiversiteit.

In het landelijk gebied is vaak sprake van enorme abrupte overgangen tussen natuur en landbouw. Maar grondwaterstromen houden zich niet aan harde grenzen en ecologische verbindingen hebben geen baat bij abruptheid. Juist meer geleidelijke overgangen - waar natuur en landbouw worden gemengd - zijn beter voor de robuustheid van het hydrologisch systeem, zijn aantrekkelijk voor de beleving van het landschap, hebben een recreatieve meerwaarde en zijn goed voor de biodiversiteit.

Deze 'menggronden' of 'landschapgronden' kunnen, zoals gezegd, een belangrijke betekenis hebben voor de toekomstbestendigheid van het watersysteem in het licht van de klimaatverandering. De komende jaren zullen we te maken krijgen met steeds grotere extremen in het weerbeeld; nattere winters en steeds drogere zomers met piekbuien. Door in de overgangsgebieden te werken met een flexibel peilbeheer - meer mee te bewegen met de seizoenen - kunnen enerzijds de schommelingen worden opgevangen en kan anderzijds gebiedseigen water worden vastgehouden en het grondwaterpeil worden aangevuld voor droge perioden; goed voor boer én natuur. Zo is er geen duidelijke scheiding meer tussen natuur en landbouw, maar ontstaan er diverse overgangsgebieden – een mozaïeklandschap - waarin biodiversiteit kan floreren en er tegelijkertijd ruimte blijft voor aangepaste vormen van voedselproductie. Wij pleiten ervoor om deze gemengde gronden grootschalig in te zetten; niet alleen als randzone om de natuurgebieden heen. Juist natuurlijke systemen die tegen een stootje kunnen zijn gebaat bij geleidelijke overgangen van formaat. Zo krijgen we een vloeiend landschap, waarin ecologie en een natuurlijker peilbeheer de ruimte krijgen.

Omgeving Natura 2000-gebied 'De Donkse Laagten' (foto: Hans Peter Föllmi)

Diversiteit in bedrijfsvoering van agrarische bedrijven.

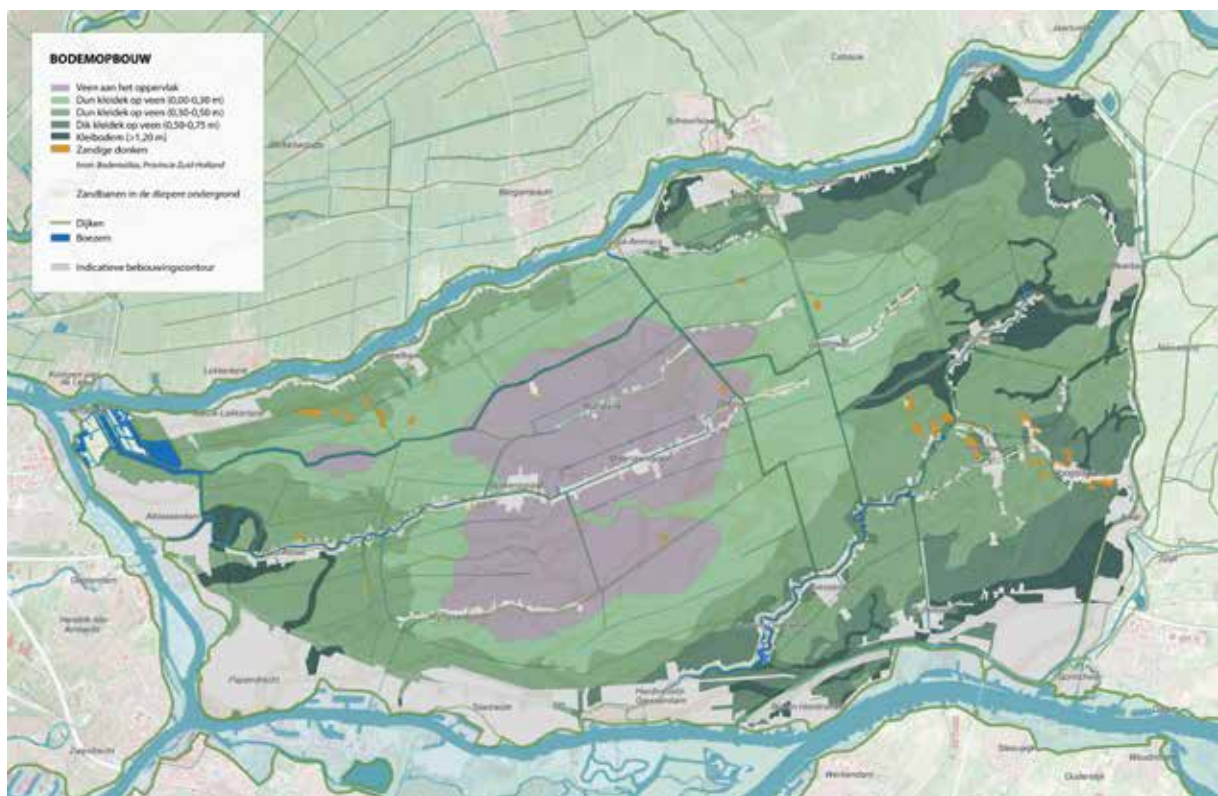
De invulling van deze overgangsgebieden tussen natuur en landbouw vergt een andere bedrijfsvoering van agrarische bedrijven met een ander verdien- en waardenmodel. Extensiever, met minder koeien per hectare en een latere maaidatum bijvoorbeeld, waarbij waarde niet alleen gecreëerd wordt vanuit voedsel, maar ook vanuit ecosystemendiensten zoals waterberging, CO₂ opslag, of de ontwikkeling van biodiversiteit. Ook toeristisch-recreatieve functies kunnen een onderdeel vormen van het dienstenpalet: hubs of overslagpunten waarin boeren streekproducten aanbieden voor toeristen of boerenbedrijven met accommodatie of vergaderlocaties op het erf. Voor de Alblasserwaard biedt dat de mogelijkheid om de sterke concentratie van toeristen rondom Kinderdijk beter te spreiden over de Waard als geheel, zeker als je dit koppelt aan aantrekkelijke routes over land en water. Boeren zijn niet langer gespecialiseerd in het efficiënt produceren van één

product, maar worden hoofd van een bedrijf waarop meerdere producten en diensten aangeboden worden en worden vermarkt.

Flexibiliteit in rolneming.

Om daadwerkelijk diversiteit in de agrarische bedrijfsvoering met oog voor maatschappelijke meerwaarde te realiseren is er flexibiliteit in de rolneming noodzakelijk. Verschillende partijen spelen verschillende rollen in een gebied, zoals overheden, agrariërs, consumenten, en financiële instituties. Gemeenten, provincies en waterschappen willen agrariërs die voedselproductie combineren met rentmeesterschap voor het landschap over het algemeen graag ondersteunen. Vanuit de huidige, nauwe rolopvatting kunnen zij dit alleen maar doen door bijvoorbeeld subsidies te verstrekken aan de agrariër, of deze 'in de spotlights' te zetten als lichtend voorbeeld voor anderen. Maar om een transitie echt goed te begeleiden, hebben overheden een flexibele en bredere rolopvatting nodig. Zo kunnen overheden mede-ontwikkelaar worden van een beloningssysteem voor ecosysteemdiensten, waardoor ecologische waarden ook economisch beloond worden. Daarnaast kunnen ze bottom-up netwerken ondersteunen van agrariërs, zodat boeren van elkaar kunnen leren en elkaar versterken.

Ook boeren zelf kunnen nieuwe samenwerkingen aangaan; met natuurbeheerders als verpachters, of met burgers in de omgeving. De samenwerking tussen boeren en burgers kan via grond en productafzet. Interessant is de recente ontwikkeling van gezamenlijke grondaankopen, zie het inspirerende voorbeeld van 'grondcoöperatie Rijkdom' in Friesland van boer Pieter van der Valk. Of het kan via de afzet van producten via de korte keten, van grond tot mond, zoals op Hoeve Biesland in Midden-Delfland. De korte keten heeft in de coronaperiode niet voor niets een grote vlucht genomen. De consument wil weten waar zijn voedsel vandaan komt en gunt de boer een eerlijke prijs. In beide gevallen, samenwerking via grond en product, ontstaat er meer begrip tussen boeren en burgers en daarmee draagvlak voor de noodzakelijke transitie in het landelijk gebied.

Bodemkaart Alblasserwaard (bron: 'Naar een weerbare Waard, een wenkend perspectief voor de Alblasserwaard in 2050 opgebouwd vanuit een robuust watersysteem en een veerkrachtige bodem', Bureau Peter de Ruyter landschapsarchitectuur et al, 2019)

De basis voor bovengenoemde transitie dient een toekomstbestendig bodem- en watersysteem te zijn als grondbeginsel voor een duurzame en volhoudbare ruimtelijke ordening. Voor de Alblasserwaard betekent dit een differentiatie van agrarische bedrijfsstijlen en van samenwerkingsverbanden op basis van de bodemkaart en het 'nieuwe waterdenken'. Hoe kunnen we gebiedseigen water beter en langer vasthouden en tegelijkertijd de bodemdaling in met name de veenkern rond Molenaarsgraaf beperken en daarmee de klimaatopgaven invullen? Hoe kunnen we dat met elkaar op een goede manier organiseren met oog voor harde en zachte waarden?

Mate van beïnvloeding door de (provinciale) overheid

Welke stappen kan met name de provinciale overheid - als hoeder van het landelijk gebied, de natuurwaarden en de gebiedsgerichte aanpak - zetten om in te spelen op diversiteit om de discrepantie tussen ecologie, economie en de sociaal-culturele werkelijkheid te verminderen? Wij formuleren hieronder vijf stappen op een 'regieladder', op aflopende volgorde van de mate waarin de overheid op een top-down manier kan en wil sturen.

1. Planologische ordening, sturen op gemengde bestemmingen in 'landschapsgronden'

In de huidige situatie is er vaak sprake van een ruimtelijke en functionele harde overgang tussen bestemmingen. Natuur is natuur en landbouw is landbouw. Willen we komen tot meer geleidelijke overgangen in het landschap - en nieuwe verdienmodellen en bijbehorende grondwaarden - dan zullen we moeten mengen, het landgebruik extensiveren en gemengde bestemmingen creëren. Belangrijk onderliggend en sturend systeem voor deze gemengde bedrijfsvoering is de hydrologie, de samenhang tussen grond- en oppervlaktewater. Steeds vaker zien we dat natuurgebieden als 'omgekeerde bloempotten' komen te liggen in een omringend landschap dat steeds dieper komt te liggen door de ontwatering voor de gangbare landbouw. Het gevolg is dat de natuurgebieden hydrologisch langzaam 'leeglopen' naar de dalende omgeving, water zoekt immers het laagste punt, met alle gevolgen voor de natuurwaarden. In de Alblasserwaard is het Natura 2000 - gebied de Donkse Laagten hiervan een voorbeeld, gelegen aan de rand van de eerder genoemde veenkern. De Donkse Laagten is een topgebied voor ganzen en weidevogels, maar tegelijkertijd beperkt van omvang en daardoor gevoelig voor verdroging en predatoren. Door de Donkse Laagten onderdeel te laten zijn van een veel groter en daardoor robuuster gebied met hogere en flexibele peilen - die meebewegen met de seizoenen - wordt de hydrologie van het gebied toekomstbestendiger, wordt bodemdaling verminderd en CO₂ uitstoot bespaard. Door te kiezen voor een weidevogelgebied dat echt robuust is, minimaal 1000 hectare groot, ontstaat een weidevogelpopulatie die in het voorjaar tegen een stootje kan. Grutto's, Kieviten, tureluurs, scholeksters en wulpen kunnen dan gezamenlijk een luchtmacht vormen die predatoren op afstand houden.

Dit vergt stevige top down sturing van de (provinciale) overheid, die de strikte scheiding tussen natuur en landbouw kan veranderen in gemengde bestemmingen, in 'wederkerige landschapsgronden' waarbinnen landbouw en natuur profiteren. Voor de Alblasserwaard, maar ook voor de provincie Zuid-Holland als geheel, gaat dit om forse percentages tot wel 60% van het grondoppervlak denken wij, uitgaande van een vitaal en volhoudbaar bodem- en watersysteem. Het Nationaal Programma Landelijk Gebied geeft veel ruimte en verantwoordelijkheid aan provincies om gronden integraal en multifunctioneel in te zetten. Gebruik die ruimte!

2. Eigendom grond herwaarderen; economisch afwaarderen en ecologisch opwaarderen

Grond met een gemengde bestemming van natuur en landbouw is economisch gezien vaak minder waard - deze wordt afgewaardeerd. Dit betekent dat boeren bij verkoop van de grond, bijvoorbeeld bij bedrijfsovername, minder geld krijgen (vermogensverlies). Daarnaast brengen gronden die landbouw combineren met natuur minder op, omdat er minder geproduceerd kan

worden (productieverlies). Dit alles kan leiden tot een onhoudbare financiële positie van de boer. Het verlies aan vermogen zal door de overheid eenmalig gecompenseerd moeten worden. Het verlies aan productie kan gecompenseerd worden met structurele beloningen voor ecosysteemdiensten: diensten die extra ecologische waarde creëren voor bijvoorbeeld het tegengaan van emissies of bijdragen aan een robuustere waterhuishouding. Dit systeem stelt boeren in staat om op duurzame wijze beloond te worden voor hun publieke diensten, zeker als de dienstverlening wordt bekrachtigd door meerjarige beheer- en pachtcontracten. Als jonge boeren zekerheid krijgen voor het extensiever gebruik van hun land kunnen zij ook investeren in bijbehorende stalsystemen en machines. Dan wordt economisch afwaarderen niet alleen maar ecologisch opwaarderen, maar uiteindelijk ook herwaarderen in financiële zin door het creëren van bestendige, maatschappelijke meerwaarde. Zeker als dit kan worden ondersteund door wet- en regelgeving en planologische herbesteding van dit type 'wederkerige landschapsgronden'. En herwaardering klinkt voor boeren een stuk prettiger dan afwaardering.

3. Kwalitatieve verplichtingen stellen aan het gebruik van de grond middels contracten

Op haar eigen gronden kan de provincie hoge kwalitatieve eisen stellen aan het gebruik van de grond. In pachtcontracten voor gronden met gemengde bestemmingen zijn er ecologische verplichtingen, maar ook aan gronden met bestemming landbouw kunnen, al dan niet stapsgewijs, hogere eisen worden gesteld aan emissies, biodiversiteit en waterhuishouding. Voor het vormgeven van deze regelingen kan de provincie een hoop leren van recente ontwikkelingen in gedeeld grondeigenaarschap. Stichting Aardpeer bijvoorbeeld, koopt met private middelen grond op, en verpacht die met hoge ecologische eisen. Tegelijkertijd zorgt de stichting ervoor dat de pachtcontracten aantrekkelijk zijn voor boeren: ze zijn langjarig en de pachtprijs stelt de boer in staat het businessmodel rond te maken. Zoals Aardpeer zijn er nog diverse initiatieven: Land van Ons, Stichting Bodembeheer, Lenteland, etc., waaruit blijkt dat deze vorm van grondbeheer aanslaat. Om hierin versnelling te bewerkstelligen, zouden ook publieke middelen hiervoor ingezet kunnen worden. De provincie kan samen met bijvoorbeeld pensioenfondsen of andere publieke spelers dergelijke grondconstructies met kwalitatieve verplichtingen opzetten.

4. Invloed op afzet producten, stimuleren korte ketens van grond tot mond

Om het verdienmodel van duurzame boeren verder te ondersteunen, kan de provincie ook invloed uitoefenen op de afzet van producten door het stimuleren van korte ketens. Korte ketens houden in dat het voedsel een korte weg aflegt van producent tot consument, met als voordelen dat er minder emissies voor vervoer nodig zijn en dat consumenten een directere relatie hebben met (gezond) eten. Rechtstreeks is hier een goed voorbeeld van; een stichting die eten van producenten binnen een straal van 50km lokaal aanbiedt. Dit eten is gezond en betaalbaar, en de afhaalpunten vervullen ook een sociale functie in de wijk.

De provincie kan dit soort initiatieven ondersteunen en kan daarnaast ook actief zijn in het opzetten van dit soort samenwerkingen. In de Tuin van Holland bijvoorbeeld, worden lokale producenten gekoppeld aan lokale topkoks, om de vraag naar lokaal eten aan te wakkeren. De opschaling van dit soort lokale initiatieven kan uiteindelijk leiden tot een betere marktpositie in vergelijking tot de grote supermarkten, die nu met vijf nationale inkoopkantoren bijna een monopolie op de inkoop en dus het aanbod van producten heeft. Als de provincie hierin echt verschil wil maken, vergt dit wel wat van haar rol als ondersteuner en het daarbij benodigde budget.

5. Ondersteunen bottom-up netwerken, en collectieve plekken in het landschap

Het minst top-down, maar daarmee niet minder belangrijk, is het advies voor de provincie om bottom-up netwerken te ondersteunen. De provincie doet bijvoorbeeld al mee in initiatieven zoals de Voedsel families, die een netwerk van voedselpioniers ondersteunen. Maar de combinatie met

lokale plekken in het landschap is ook kansrijk en verdient nader onderzoek. Dorpshuizen, zoals het Noorderhuis in de Alblasserwaard, en andere fysieke plekken kunnen wellicht dienen als ‘huizen van het landschap’: plekken waar bewoners samenkomen om na te denken over het landschap van de toekomst, waarin ecologische principes en natuurlijke systemen samenkomen met het zoeken naar een gedeelde visie en de sociaal-culturele voorkeuren die horen bij een specifiek gebied.

Tot slot

In dit essay hebben we gepleit voor een vervlechting van ecologische, economische en sociaal-culturele waarden in de transitie van het landelijk gebied. De kernvraag blijft hoe we als samenleving onze boeren en andere ‘makers van het landschap’ breder kunnen waarderen. Dit vergt een nieuwe ruimtelijke ordening met een nieuwe rolverdeling van alle betrokkenen in het landelijk gebied. Nieuwe samenwerkingsvormen gebaseerd op een toekomstbestendig en vitaal bodem- en watersysteem kunnen een rijk palet aan landgebruik opleveren, waarbij maatwerk en diversiteit sleutelwoorden zijn.

Anelli Janssen (Geleen, 1988) is onderzoeker en adviseur en heeft een achtergrond in filosofie en neurowetenschappen en houdt zich bij DRIFT bezig met de vraag hoe we participatie in een transitie op een rechtvaardige manier kunnen inrichten. In onderzoeks- en adviesprojecten op regionale en Europese schaal werkt Anelli aan de voedseltransitie, landbouwtransitie en de transitie naar een toegankelijker kennissysteem.

Peter de Ruyter (Boskoop, 1965) is landschapsarchitect en directeur van Bureau Peter de Ruyter landschapsarchitectuur in Haarlem. Vanuit zijn bureau werkt Peter aan een reeks van actuele ruimtelijke vraagstukken op het raakvlak van klimaat, water, landbouw en biodiversiteit. Als ‘kind van het veen’ is hij extra geïnteresseerd in de veenweideproblematiek.